

Кузнецова О.Ю.

РОЗВИТОК НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Стаття присвячена вивченню розвитку навчання іноземних мов у змісті університетської освіти у Великій Британії у другій половині ХХ ст. Проаналізовано історико-педагогічний досвід Великої Британії щодо включення дисципліни «Іноземна мова» до змісту освіти в університетах країни. Встановлено, що академічна автономія вищих навчальних закладів зумовлювала відсутність єдиного підходу і уніфікації у включенні дисципліни «Іноземна мова» до навчального плану у вищій освіті. З'ясовано, що не дивлячись на дискусійність питання, впровадження вивчення сучасних іноземних мов в курсах університетської вищої освіти впродовж другої половини ХХ ст. активізувалось. Визначено, що суттєві зміни у формуванні навчальних програм з іноземних мов були зумовлені трансформаціями у визначенні цілей навчання й вивчення мов (від засобу інтелектуального розвитку до засобу спілкування), а змістове наповнення навчальної програми з іноземної мови в університетах Великої Британії формувалось в залежності від професійної спеціалізації чи профілю підготовки студентів.

Ключові слова: *Велика Британія, університетська освіта, зміст освіти, розвиток, навчання іноземних мов.*

Кузнецова Е.Ю. Развитие обучения иностранным языкам в университетском образовании в Великобритании во второй половине ХХ ст. *Статья посвящена изучению развития обучения иностранным языкам в содержании университетского образования в Великобритании во второй половине ХХ ст. Проанализирован историко-педагогический опыт Великобритании относительно включения дисциплины «Иностранный язык» в содержание образования в университетах страны. Установлено, что академическая автономия высших учебных заведений обуславливала отсутствие единого подхода и унификацию относительно включения дисциплины «Иностранный язык» в учебные планы в системе высшего образования. Установлено, что, несмотря на дискуссионный характер вопроса, введение изучения современных иностранных языков в курсах университетского высшего образования в течение второй половины ХХ ст. существенно активизировалось. Определено, что существенные изменения в*

формировании учебных программ по иностранным языкам были обусловлены трансформациями в определении целей обучения и изучения языков (от средства интеллектуального развития к средству общения), а содержательное наполнение учебной программы по иностранному языку в университетах Великобритании формировалось исходя из профессиональной специализации или профиля подготовки студентов.

Ключевые слова: Великобритания, университетское образование, содержание образования, развитие, обучение иностранным языкам.

Kuznetsova O.Yu. Development of Foreign Language Learning within University Education in Great Britain in the Second Half of XX Century. The article deals with the study of foreign language learning within the university curriculum in Great Britain during the second half of XX century. The historical pedagogical experience and practice of "Foreign Language" learning as an element of university curriculum are analysed. The academic autonomy of higher educational establishments is determined as the major reason for the absence of a unified approach and viewing "Foreign Language" as a part of higher education curriculum. The data is offered proving that, being an issue of debates, foreign language learning acquired development in university degree courses and the number of those who took to learning foreign languages in higher education grew during the second half of XX century. The essential transformation in the definition of the goal and objectives of foreign language teaching and learning in higher education (from the means of intellectual development to the means of communication) has been found out. The aspects defining the nature of foreign language material content for teaching and learning in universities of Great Britain have been determined. The dependence in the selection of foreign language material for teaching and learning on students' professional specialization is established.

Keywords: Great Britain, university education, curriculum, content of education, development, foreign language learning.

Постановка проблеми. З огляду на тенденції глобалізації та інтеграції у світі пріоритетності набувають питання відкритості вищої освіти, відповідності освітніх стандартів, співробітництва, зміцнення простору вищої освіти. Оскільки університети є провідними навчальними закладами, що забезпечують вищу освіту, актуальними є питання формування змісту університетської освіти, зокрема щодо його трансформації, модернізації й осучаснення.

Прийняття Закону України «Про вищу освіту» (2014) знаменувало кардинально новий підхід до формування змісту вищої освіти через надання

права навчальним закладам самостійно розробляти навчальний план за кожною спеціальністю, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю [1]. Відповідно у кожному ВНЗ постало питання визначення доцільності включення до навчальних планів ряду навчальних соціально-гуманітарних дисциплін, які були обов'язковими для вивчення студентами вишів за системи централізованого формування навчальних планів. Зокрема це стосується дисципліни «Іноземна мова», адже при формуванні навчальних планів вищі навчальні заклади прагнуть максимально реалізувати професійну складову підготовки. Водночас, соціально-політичні обставини і цивілізаційні перспективи налаштовують на забезпечення студентів широким спектром компетентностей, що нададуть їм можливість ефективно функціонування у глобалізованому світі. У цьому сенсі підвищення рівня іншомовної компетентності студентів набуває пріоритетності і першочерговості. Розв'язання проблеми, на наш погляд, може бути ефективним і обґрунтованим на основі вивчення історичного досвіду формування змісту освіти, зокрема у зарубіжних країнах і за умови виявлення актуальних тенденцій й цієї сфері у світовій педагогічній практиці.

Аналіз актуальних досліджень. Питання дидактики вищої школи в історичному контексті досліджуються науковцями, з точки зору дидактичних теорій освіти й виховання, сучасних тенденцій, цільових пріоритетів тощо (А.Алексюк, В.Андрущенко, Л.Гризун, М.Євтух, К.Корсак, В.Кремень та інші). Створенню європейського простору вищої освіти, входженню української освіти до європейського простору, шляхам реалізації першочергових завдань в освіті, реалізації модернізаційних заходів, дослідженню зарубіжної вищої школи, мовній освіті у європейському вимірі присвячені розвідки В. Бондаря, В.Гаманюк, М. Згуровського, О. Коваленко, Т. Ковальнової, В.Махінова, С. Ніколаєнка, Л. Ороховської, Н. Пелагеші, С. Саєнко, М. Степка, М.Тадєєвої, Ю. Чередник, О. Яковлевої та інших науковців. Водночас необхідність

вирішення питання щодо доречності включення дисципліни «Іноземна мова» до навчальних планів у вищій освіті актуалізує подальше вивчення зарубіжного досвіду формування навчальних планів і програм в історичному контексті.

Метою статті є проаналізувати підстави та історико-педагогічний досвід Великої Британії щодо включення дисципліни «Іноземна мова» до змісту освіти в університетах країни, як країни, університети якої протягом сторіч визнаються закладами освіти, що надають вищу освіту найвищого рівня й якості.

Виклад основного матеріалу. Історично університети у Великій Британії становлять найстаріший і найпрестижніший тип вищого навчального закладу з власними традиціями та особливостями. Специфічні риси освіти в британських університетах проявилися ще у Середні віки. Історик Г.Рашдалл, порівнюючи Паризький та Оксфордський університети Середньовіччя, писав: «В Оксфорді ми знаходимо те, що ніколи не мало місця в Парижі: університет сам встановлює кожну деталь своєї програми та внутрішньої дисципліни всіх факультетів... У програмах Оксфорда було більше гнучкості, ніж у Паризькому університеті... більше свободи пропонувалось при виборі предметів студентами...» [4,с.148].

До історично усталених особливостей формування навчальних планів і програм в британських університетах дослідники відносять: 1) існування навчальних курсів різного рівня, підготовка студентів за якими веде до отримання ними ступенів бакалавра звичайного рівня або з відзнакою; 2) можливість вибору студентами певного навчального курсу (хоча крім бажання, рівня знань та підготовленості студентів, такий вибір залежить, значною мірою, від рішення керівництва університету та можливостей конкретного навчального закладу); 3) вузьку спеціалізацію університетського навчання [2; 4].

Протягом сторіч суттєвою ознакою академічної освіти в англійських університетах була “свободна” освіта, теоретично спрямована на отримання студентами широкої загальної освіти у вузькій гуманітарній галузі, основу якої

складала класика [4,с.26]. Класична освіта посідала центральне місце в університетській підготовці англійських студентів протягом віків і вважалася найважливішим критерієм їх академічних здобутків. Багато поколінь британців вбачали у вивченні класичних мов і літератури взірць освіти як такої.

Перші суттєві поступки в галузі навчання іноземних мов у вищій освіті, які Дж. А. Колеман, професор Портсмутського університету, називає революційними, були здійснені, коли наприкінці ХІХ ст. вперше в країні до навчальної програми в університетах включили вивчення сучасних іноземних мов, що відбулося всупереч найгострішій критиці з боку тих, хто відстоював важливість і академічну значущість у вищій освіті лише навчання класичних мов і літератури [6,с.71]. У другій половині ХХ ст. розпочався перегляд цілей і завдань університетської освіти, сталися помітні зміни у формуванні програми навчання в університетах, у змісті вищої освіти. Щодо навчання іноземних мов на середину ХХ століття, кількість студентів університетів, які вивчали іноземну мову не на відділеннях іноземних мов, була дуже незначною. Як свого часу царина латинської мови виключала з університетської навчальної програми викладання і вивчення англійської мови, історії, суспільних наук, так в університетах, де протягом століть при укладанні навчальної програми брали за основу класичну спрямованість, не було місця сучасним іноземним мовам.

Для того, щоб виправдати введення вивчення сучасних іноземних мов у вищій освіті, прихильники ідеї намагались відстоювати і підкреслювати їх значущість з огляду на ті самі критерії, що в очах більшості урядовців, освітян, громадськості вказували на цінність класичної освіти, а отже навчання іноземних мов відображало ціннісні орієнтири, будову навчальних курсів, прийнятих у наданні класичної освіти з наголосом на вивченні іноземної філології. Водночас використання у назві навчальної дисципліни слова «сучасна/і» на противагу терміну «класична/і» відображає певний консерватизм як у вживанні термінології, так і в ставленні до цієї конкретної галузі іншомовної освіти.

На початку другої половини ХХ ст. відділення сучасних мов знаходилися «на значній відстані» від суспільства, якому вони служили, і їх престижність обґрунтовувалась «прагненням володіння знаннями мови заради цього знання». Тим не менше на кінець століття кількість студентів, які вступали на відділення сучасних мов у вищій освіті поступово зростала: 3629 осіб – у 1969 р., 4500 осіб – у 1990 р., 5600 осіб – у 1994 р. [8,с.61].

У 60-ті роки ХХ ст., за характеристикою Г.Г.Стерна, типовий курс навчання з іноземної мови являв собою трирічний загальний курс та курс на ступінь з відзнакою. Так, курс з французької мови охоплював у загальних рисах всю історію французької літератури з Середніх віків до сучасності [9,с.89]. Дослідник зазначав, що навчальна програма практично з будь-якої мови вимагала: здобуття мовних знань, навчання перекладу, написання творів, оволодіння усним мовленням та фонетикою мови; знання розвитку історії мови, включаючи давні тексти; критичного вивчення літературних текстів, широкої програми з читання, що охоплювала всі історичні періоди, вивчення мистецтва, певного терміну перебування (від 1 місяця до 1 року) в країні, мова якої вивчалась.

Дослідник Федорова Н.В. відзначала, що зміст навчання з іноземної мови в англійських університетах залежав від місця, яке вона як навчальна дисципліна посідала у певному курсі підготовки [4,с.104]. Формування змісту навчання залежало від того, чи іноземна мова була профільюючим предметом, чи становила одну з 2–3 профільюючих, чи була додатковою до інших провідних дисциплін. Так, у Брістольському університеті в курсі з французької мови як профільюючої дисципліни висувались завдання: забезпечення студентів оволодінням мовою в усній і письмовій формах, вивчення французької літератури і культури країни. Курс навчання передбачав вимогу п'ятимісячного перебування студентів у країні, де розмовляють французькою мовою (включаючи час навчання у французькому університеті), після закінчення другого року навчання. Під час третього року навчання студенти мали вивчати

літературу певних історичних періодів та певну спеціалізовану дисципліну (наприклад, «Франція та Італійський Ренесанс», «Реформація та французька література», «Поезія символістів»). Підсумкове оцінювання передбачало виконання 9 письмових робіт та складання усного екзамену.

Навчання за курсом з відзнакою з двох дисциплін, одним з яких була французька мова (наприклад, «Французька та іспанська мови», «Французька та німецька мови»), тривало чотири роки і вимагало забезпечити володіння студентами двома мовами, знаннями з літератури і культури обох країн, обов'язкове вивчення спеціалізованої дисципліни. Кількість осіб, які вивчали подібні курси, була обмеженою. Дозвіл до навчання за такими курсами отримували лише «висококваліфіковані» кандидати, тобто ті, хто мали «підвищений» рівень з двох мов і ще одного предмета та хоча б «звичайний» рівень з латинської мови у свідоцтві про освіту.

Навчання французької мови як додаткової дисципліни в курсах з відзнакою передбачало вузькопрактичну мету – оволодіння студентами навичками перекладу з іноземної мови і на іноземну мову та вивчення ними творів французької літератури окремих періодів [9].

Протягом майже двох третин ХХ ст. діюча університетська модель навчання сучасних іноземних мов і їх вивчення повністю ігнорувала роль іноземних мов як засобу спілкування. Заняття з іноземної мови імітували навчання класичних дисциплін, а лівова частина навчального процесу відводилася на навчання перекладу прозових текстів з іноземної мови і на іноземну мову, види діяльності важливі для інтелектуального розвитку, але не для навчання спілкування засобами іноземної мови.

Утім 60-ті роки ХХ ст. ознаменували перший етап суттєвого розширення університетської освіти у Великій Британії. Кількість університетів у 50–60-ті роки зросла втричі після тривалої більше ніж 40-річної стагнації [7]. Були засновані «нові» університети, які висунули мету забезпечення студентів професійними знаннями водночас із забезпеченням їх інтелектуального та

особистісного розвитку. В нових університетах навчальні програми укладалися без урахування історичної упередженості. Їх важливою особливістю стало руйнування традицій в організації навчального процесу: 1) введення нових комбінованих навчальних курсів підготовки; 2) запровадження навчання за інтегрованими курсами, що поєднували природничі та гуманітарні дисципліни.

Так, у 1969/1970 навчальному році гуманітарний факультет Лідського університету пропонував біля 80 комбінацій для спеціалізації: 10 з них передбачали спеціалізацію з одного предмета – класика, англійська мова, історія, 70 – курси з двох профілюючих дисциплін – арабської та англійської мов, арабської та французької, арабської мови та релігії, арабської та іспанської мов тощо [5].

У подальшому багато університетів почали пропонувати комбіновані або інтегровані курси, які поєднували вивчення однієї або кількох іноземних мов з дисципліною пов'язаною, наприклад, з економікою чи бізнесом. Старший викладач Ланкастерського університету Д. Нотт зазначав, що у 80-ті – на початку 90-х років ХХ ст. комбінування навчальних курсів, їх структури та змісту в університетській освіті дедалі прискорювалось [8]. У 1993/1994 навчальному році кількість студентів у Великій Британії, які навчались за програмою на отримання університетського ступеня лише з однієї окремої сучасної мови, становила меншість: з 24197 студентів, які вивчали різноманітні курси сучасних мов, більше половини – 13436 чол. вивчали комбіновані навчальні курси [8,с.61].

Вивчення показує, що поряд із значним зростанням кількості університетів у країні, розширенням мережі університетських курсів іноземної мови в досліджуваний період урізноманітнювалась й кількість сучасних іноземних мов, пропонованих для вивчення у вищій освіті. Студенти могли обрати для вивчення іноземну мову з 13 мов чи груп мов, включаючи провідні європейські мови, а також японську, китайську, хінді, корейську, «африканські, азійські, скандинавські та східноазійські дослідження»[6,с.63].

Слід зазначити, що характерною ознакою іншомовної університетської освіти у Великій Британії й формування навчальних планів було пропонування курсів іноземних мов «з початку» (*ab initio*), оскільки в системі шкільної освіти майже виключно викладали французьку мову й учні об'єктивно не мали змоги отримати підготовку з будь-якої іншої іноземної мови під час навчання в школі. На кінець ХХ ст. кількість таких мовних курсів у вищій освіті з італійської, російської, іспанської та німецької мов суттєво зросла.

Таким чином, у вищій освіті Великої Британії до вивчення іноземної мови переважно вдавались дві категорії студентів – ті, для кого вивчення іноземної мови складало основу здобуття майбутнього університетського ступеня, та ті, для кого іноземна мова не була профільною дисципліною. В ході соціально-політичного та економічного розвитку протягом ХХ ст. визначилась тенденція до усвідомлення в суспільстві спершу бажаності, а з часом і доцільності володіння іноземними мовами як умови відповідності сучасному економічному й політичному рівню розвитку людства, а насамперед збереження та відстоювання конкурентоспроможності держави і її лідерства в сучасному світі. Весь час розширювався перелік професійних сфер, що вимагали володіння іноземними мовами: до них крім традиційних – викладання іноземних мов та перекладацької діяльності – додалися сфери бізнесу, налагодження ділових стосунків, адміністрування, поширення інформації, подорожування, співробітництва між збройними силами, співпраці в юридичній галузі, в дипломатичних стосунках тощо. Саме це зумовило те, що в 90-ті роки ХХ століття, більшість студентів, які вивчали іноземні мови у Великій Британії у вищій освіті, спеціалізувались з інших предметів та галузей знань.

Аналіз британських педагогічних джерел свідчить, що впродовж другої половини ХХ ст. в університетах Великої Британії навчання іноземної мови здійснювалось: 1) як окремої дисципліни; 2) як предмета подвійної спеціалізації (*Combined Honours*) студентів-лінгвістів; 3) у комбінованих курсах навчання;

4) в межах здійснення інститутських мовних програм (Institute-Wide Language Programmes) економічного, технічного профілю.

У багатьох університетах (Оксфордському, Кембриджському, Галльському, Уорвікському, Йоркському тощо) існували Мовні центри, які пропонували викладачам і студентам незалежні, але часто з виданням сертифікатів курси з іноземних мов поза межами тих мовних курсів, що пропонувала навчальна програма вищого навчального закладу [5]. Хоча педагоги вказували на високий рівень «відсіву» слухачів у таких центрах із-за відсутності чіткої навчальної програми; недостатнього організаційного рівня їх діяльності, а також суб'єктивних факторів: браку витримки і цілеспрямованості, що необхідні для регулярних занять протягом тривалого періоду часу, та переконання деяких студентів, що початкові знання з іноземної мови, здобуті протягом лише кількох тижнів вивчення іноземної мови, для них достатні.

Навчання іноземної мови як предмета подвійної спеціалізації набуло в досліджуваний період значного розвитку. Європейське дослідження мовної кваліфікації (The European Language Proficiency Survey) показало, що у 90-ті роки ХХ ст. навіть з тих студентів, які спеціалізувались з лінгвістичної підготовки, лише один з чотирьох проходив підготовку на отримання ступеня з одного предмета спеціалізації. Більшість студентів навчались за програмами подвійної або об'єднаної спеціалізації (Joint or Combined Honours Courses), до складу яких входило або вивчення іншої мови, або якогось бізнесового курсу. Для більшості студентів наприкінці ХХ ст. вивчення іноземної мови у вищій освіті становило частину підготовки до майбутньої професійної діяльності. Майбутня професія стала провідним мотивом вивчення іноземної мови у вищій освіті [3].

Постійна комісія завідувачів відділень сучасних мов політехнічних інститутів та інших коледжів у 1988–1989 роках переглянула цільові настанови та організацію навчання іноземних мов, запровадивши навчальні програми, які в подальшому використали і ввели багато з університетів. За цими програмами

іноземні мови пропонувались студентам для вивчення як інтегрований у навчальну програму предмет за вибором або як окрема дисципліна, пропонована для вивчення за вибором, з подальшим здобуттям кваліфікаційного рівня або без цього.

Більшість студентів вивчали французьку та німецьку мови, хоча для вивчення пропонувались на основі даних різних джерел приблизно 10 – 13 іноземних мов. На викладання іноземної мови відводилось від 10 до 25 відсотків навчального часу, 3 години на тиждень, що складало приблизно 100 навчальних годин. Вдвічі більше часу відводилось на самостійні заняття студентів із дисципліни. За результатами навчання 10–15% кредитних балів відводилось на оцінювання мовних знань і мовленнєвих умінь студентів. Звичайно навчання проводилось у невеликих групах, пропонувалося від трьох до семи рівнів в оволодінні мовою – від початкового до «пост підвищеного» (post-«A»level). За свідченням Дж. А. Колемана, довгий час не існувало чітких статистичних даних щодо кількості студентів, які вивчали сучасні іноземні мови, спеціалізуючись з інших дисциплін, оскільки статистичні дані містили інформацію про всіх студентів: тих, для кого іноземні мови становили майбутню спеціальність, і «неспеціалістів» [6, с.73]. Національне дослідження, яке нарешті запропонувало чіткі показники у цій сфері, було проведене в 1991–1992 рр. Дослідженням було виявлено, що з 53564 студентів, які вивчали іноземні мови у вищій освіті, 29491 не спеціалізувались з лінгвістики. У 47% з досліджуваних навчальних закладів іноземні мови пропонувались для вивчення всім студентам, до того ж курс з іноземної мови становив сертифіковану частину навчального курсу, тобто був обов'язковою складовою навчальної програми за тим чи іншим курсом на отримання освітнього ступеня. Крім того, 7708 студентів вивчали мовні курси, що не являлись компонентом затвердженої навчальної програми на отримання певного освітнього ступеня. Дж. А. Колеман писав, що до вивчення іноземних мов на рівні вищої освіти вдаються 75% студентів і кількість їх зростає щорічно [6, с.77]. Науковець, який палко

відстоював значущість іншомовної освіти, був впевнений, що університетська підготовка з іноземних мов, являючись важливою складовою курсу на отримання університетського освітнього ступеня, буде визнана такою, що розвиває розумові здібності, випрацьовує в студентів навички самостійного набуття знань й навички роботи з інформаційною технологією.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Велика Британія є країною державна мова якої, використовується у якості мови міжетнічного спілкування у різноманітних сферах діяльності в усьому світі (*lingua franca*), що зумовлює певну недооцінку потенціалу іншомовної компетентності для громадян країни і дискусії щодо доцільності володіння іноземними мовами і розширення їх вивчення. Питання й досі не здобуло однозначного розв'язання. Утім проведене вивчення дозволяє встановити, що: 1) академічна автономія вищих навчальних закладів, яка була й залишається характерною рисою організації і формування змісту навчання, зокрема щодо навчання іноземних мов, в університетах Великої Британії, зумовила відсутність єдиного підходу щодо включення дисципліни «Іноземна мова» до навчального плану у вищій освіті; 2) в історичному контексті в університетах Великої Британії доцільність вивчення іноземних мов тривалий час обґрунтовувалась важливістю «класичної освіти» для загальної освіченості та інтелектуального розвитку особистості, що намагались використати на початку другої половини ХХ ст. і для обґрунтування доцільності введення до навчальних програм вивчення сучасних іноземних мов; кількісне зростання університетів у другій половині ХХ ст., заснування «нових», зумовило формування навчальних програм «без історичної упередженості» щодо освітньої доцільності сучасних іноземних мов як складової вищої освіти; 4) впродовж другої половини ХХ ст. впровадження вивчення сучасних іноземних мов в курсах університетської вищої освіти активізувалось, хоча й викликало дискусії; 5) у досліджуваний період суттєві зміни у формуванні навчальних програм з іноземних мов були зумовлені трансформаціями у визначенні цілей навчання й вивчення мов (від засобу

інтелектуального розвитку до засобу спілкування); б) змістове наповнення навчальної програми з іноземної мови в університетах Великої Британії формувалось в залежності від професійної спеціалізації чи профілю підготовки студентів; 7) характерною ознакою навчальних програм у вишах Великої Британії було пропонування студентам вивчення іноземних мов «ab initio», тобто звернення до вивчення певної іноземної мови саме в стінах вищого навчального закладу без попереднього досвіду її вивчення.

Таким чином, до ознак розвитку навчання іноземних мов в університетах Великої Британії у другій половині ХХ ст. відносимо: введення курсів іноземної мови для студентів-нефахівців з лінгвістики; запровадження комбінованих і інтегрованих мовних навчальних курсів; підвищення значущості професійної спрямованості у навчанні іноземних мов студентів вищих навчальних закладів; зростання зацікавленості студентів до вивчення мовних курсів з розширенням сфери використання іноземних мов у суспільному житті; перегляд мети навчання з посиленням усних видів мовленнєвої діяльності; формування тенденції до розмаїття іноземних мов для вивчення; введення курсів, що передбачали вивчення студентами іноземної мови «з початку».

На подальше вивчення і висвітлення заслуговують питання змістових складових навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах, використання сучасних технологій іншомовної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту», 2014. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Глузман А.В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования/А.В.Глузман. – К.: Просвіта, 1997. – 312 с.
3. Кузнецова О.Ю. Іноземні мови у змісті університетської освіти Великої Британії//Наук.записки кафедри педагогіки : Зб.наук.пр.- ХНУ ім.В.Н.Каразіна, Вип. XXIII, Харків: ХНУ, 2010.- С. 109-119.

4. Федорова Н.В. Университетское образование в Великобритании на современном этапе (на примере подготовки студентов гуманитарных факультетов): Дисс...канд.пед.наук: 13.00.01. – Москва, 1972. – 177 с.
5. Coleman J.A. Institution-Wide Language Programmes in British Higher Education: National Problems and Perspectives / Ed. by G.Parker, C. Reuben. – London: AFLS/CILT, 1994. – 68 p.
6. Coleman J.A. University Courses for Non-specialists / Ed. by E. Hawkins. – London: CILT, 1997. – P.71–78.
7. Hawkins E.W. Modern Languages in the Curriculum/ E.W.Hawkins. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 237 p.
8. Nott D. University Degree Courses / Ed. by Hawkins E. 30 Years of Language Teaching. – London: CILT, 1997. – P. 61–69.
9. Stern H.H. Fundamental Concepts of Language Teaching/ H.H.Stern. – Oxford, New York: Oxford University Press, 1997. – 582 p.